

V R T E C

Časopis s podobami za slovensko mladino s prilogo „Angelček“.

Štev. 4.

V Ljubljani, dne 1. aprila 1913.

Leto 43.

Zvezda.

»Kaj pač plačeš, dete moje,
dete moje, zlato moje!«

»Mamica, poglej je zvezde
lepe, svetle na večeru:
pa sem jo tak lepo prosil,
pa sem jo tak glasno klical,
pa sem vabil jo zvezdico,
da bi prišla k meni doli,
da se ž njo bi poigral.
Pa nalašč me noče čuti,

noče priti doli k meni;
le smeji se nagajivo
lepa moja zvezdica!«

»Oj ti norček, mali norček,
veš, ta zvezda je visoko
in ne more priti k tebi.«

Pa je moja mama bila
dobra, zlata mama moja —
in ko še bolj sem zaplakal,
bilo je i njej hudo:

»Oj ti dete, dete moje,
ti še drugih zvezd boš videl:
vse lepé bleščéče, jasne.
Pač po njih boš stezal roke,
kdove kod za njimi hodil,
a za prošnje bodo mrzle
in za vzdihé tvoje neme . . .«

Cvetko Gorjančev.

Domovina.

(Povest. — Spisal Cvetinimirski.)

IV.

Kdor ni bil še nikdar bolan in ni zrl smrti še nikdar v oči, ta ne vé, kaj je zdravje, in ne zna ceniti življenja. Morda hodi lahkomišlno po ulici in ni zadovoljen z najdražjim zakladom, ki ga ima — z zdravjem. Tudi se morda, neizkušén, brez trpkega razočaranja, zaničljivo posmehuje, če zagleda v kakšni družbi bolehnega človeka, ki hira in leze tako živ v grob, ne da bi si mogel le količkaj pomagati . . . Drugače se pa vede tisti, ki je ozdravel po dolgi, mučni bolezni; tisti, ki se je že boril s smrtjo in zrl v njene votle oči, pa je naposled zmagal in takorekoč vstal iz groba; tisti, ki je stal že morda za korak bliže večnosti kakor sedanjosti, ki je ječal in šklepetal z zobmi od strahu in od groze pred belo ženo smrtjo, ki je visel kakor med nebom in zemljo in se nagibal zdaj na to, zdaj na ono stran, pa je končno vendarle zapustil bolniško posteljo in krenil, čil in zdrav, s šopkom cvetic, na cvetočo poljano pod toplo, zlato solnce pomladansko. Tak človek zna ceniti življenje tako, kakor je treba . . .

Matija Brekan je ozdravel. Čisto nanagloma in nepričakovano se je to zgodilo, kar čez noč. Noga je postala zopet zdrava, kakor da ni bila prav nikoli poškodovana. Berglje, tiste nerodne, krivenčaste, so zletele smešno kakor netopirji, v kot — med staro šaro, med pisane cunje, pobite črepinje in razkrpane, na vseh koncih zevajoče čopate in čevlje. Zletele so in so ostale tamkaj — le neprijeten spomin nanje je ostal še mnogemu v srcu . . .

Tako je posijal revni družini skozi okno svetel žarek in se je blagohotno nasmehnil.

Najbolj vesel je bil pa tega oče sam. Vedel je, da ga čaka še mnogo dela in še mnogo težav, vendar pa ni obupal. Narobe: še večja moč je bila v njem kakor kdaj poprej; še večji mu je bil pogum v srcu.

Vsi so bili veseli tega radostnega dogodka. Mati je bila kakor novo poživljena in pomlajena. Radost je sijala na njenih razoranih licih in se je zrcalila v njenih mirnozročih očeh. Skoro skakljaje je hodila semintja po izbi. Nobeno delo ni bilo več težavno in trudapolno za njene stare, zgubančene roke. Zbežala je iz njenega srca bridkost in zbežala je malodušnost. Na njiju mesto pa se je naselilo veselo upanje v boljšo bodočnost . . . Tudi otroci sami so se radovali. Manči je bil vedno pri očetu in ga izpraševal o ti in oni stvari, in oče mu je odgovarjal s smehom okrog usten. Tudi Rozalka in Silva sta se vrteli venomer okrog dobrega papa in se veselili hkrati z njim.

Prišel je zdravnik in zahteval poplačilo računa. Veliko je bilo, preveliko — oče in mati sta se prestrašila. Vendar sta imela še toliko, da je dobil zdravnik zahtevano plačilo in da se ni mogel nič pritoževati.

Ko je zdravnik odšel, je pa rekla mati: »Predrag je bil ta zdravnik. Za nas berače še celó... Pa kaj hočemo — da je le noga zdrava, kakor se spodobi. To je glavno; vse drugo se še potrpi, če je tudi sila...«

Z mirnim glasom ji je odgovoril oče: »Vse to je res. Že takrat, ko me je zdravil, mi je reklo nekaj v srcu, da se skriva v ti rdečena-dahnjeni breskvi strup... In nisem se zmotil. Drugikrat bom že vedel, kaj se pravi plačevati zdravnike. Bolje bi bil storil, ko bi bil šel naravnost v bolnišnico...«

Mati je pa namršila obrvi.

»Če bi bil šel v bolnišnico, bi bilo še veliko slabše — se mi zdi. Bolj bolan bi se bil povrnil nazaj, bolj uničen in bolj zdravja potreben, kakor si se napotil tja. Morda bi bilo res malo ceneje, tisto je skoro gotovo! Toda revni ljudje ostanejo povsod revni — mlačno vodo bi bil dobival za juho, četudi bi bil na smrt bolan in bi ti bili dnevi že škodli...«

»Če bi imel polne pesti cekinov, bi bilo drugače,« je rekel spet oče.

Ničesar ni odgovorila na te besede mati; urno se je okrenila in je odšla prožnih korakov kakor sedemnajstletno dekle iz izbe v kuhinjo.

Oče je pa stopil k oknu in ga odprl na stežaj. Globoko spodaj na ulici je bilo pisano življenje. Mrgolelo je ljudi kakor mravelj; drug poleg drugega so se gnetli vozovi, težko so stopali močni, nizki konji v ogromnih komatih in so živahno rezgetali.

In oče je vzdihnil iz močnih prsi: »Da sem le zdrav! Vse trpljenje, ki sem ga moral prestati, je pozabljeno... Na delo bom šel zopet, da bodo še bolj hrapave in žuljave te moje roke!«

Še je zrl na živahno ulico pod seboj, na mrgolečo množico, ki se je pehala semintja, nato pa je zaprl okno in začel hoditi po izbi gorindol...

Teden dni je še počakal oče, potem pa je šel res na delo. Zakaj že je pošel skoro ves denar, ki ga je bil spravil svoje dni na stran — za posebne potrebe. Le par svetlih kronic je še ostalo...

Odsihmal je pa odhajal oče zgodaj zjutraj v rudnik, pod zemljo, in je prihajal pozno zvečer truden in izmučen domov. Šlo je življenje svojo pot: trnje in osat sta rastla in prepletala ponižne cvetke na ti grapavi, kamniti poti brez prešernih rdečih rož...

Manči je pa zmerom bolj zahajal dol na cesto, v Mihovo delavnico, ki je bila tako polna življenja. Kadar je prišel iz šole domov, se je najprvo naučil za prihodnji dan, izvršil je skrbno vse naloge, in je spravil nato knjige v kot. Potem se je pa odpravil ročno k mizarju Mihi, ki se je znal tako veselo in dobrodušno smehljati — in k Ludviku, ki je imel vedno dosti opravkov. Semtertja se je izprehajal po prostorni delavnici in je tiščal roke v hlačnih žepih...

Nekoč je naredil Manči lesenega »volka«, pa ga je spuščal na tla, da se je vrtel in sukal pod mizo in klopni. Potegnili je samo za vrstico — in »volk« je skočil izza luknjice ter zabrnal v kolobarjih sunkoma in hrupoma po tleh, da je bilo veselje. Dolgo se je vrtel, zdaj pod mizo zdaj zopet pod klopni, odskočil je časih s tal malo kvišku in je poska-

koval toliko časa, dokler se ni omahovaje zgrudil in obležal . . . To je bila igrača, da so vsi gledali z veseljem in občudovali. Najbolj je imela pa rada tega lesenega »volka« mala Silvica; zmerom bi ga bila rada gledala, kako se suče urno in spretno ta prijetna in lična igračica po tleh; kako odskakuje, se zaletava in naposled obleži pod pručko kakor zastrupljena muha v polni skledi.

Časih so bili vsi v izbi in so gledali. Tudi mati je bila zraven. In takrat so se morali smejati od srca. Manči je nategoval vrvico in »volk« je skakljal kakor urna miška semtertja po izbi, iz kota v kot; omahoval je in padal; tuintam se je zadel ob mizino nogo, poskočil kakor smrtnoranjen jelen, se zavrtel v velikanskem loku in omahnil končno na tla. In Manči ga je pobral, nategnil zopet vrvico in »volk« je vnovič plesal in brnel iz kota v kot kakor hudomušen netopir . . . Rozalka se je tudi smejala in mati se je tolkla z rokama — tako smešno je plesal »volk« po tleh, tako vrtoglavo je butal v stene in se zaletaval ob čevlje pod klopjo.

Kadar je pa prišel zvečer oče domov, je bilo še posebno veliko smeha. Povzročeval ga je ta leseni, spretnoizrezljani »volk«. Očetu so se oči časih nenadoma zasolzile, ker se je takó močno smejal, ko je gledal urnoplešočega »volka« pod mizo.

Kmalu zatem, ko je naredil Manči »volka«, ga je pa nesel nekega lepega, solnčnega dne pokazat dol v delavnico Mihi in Ludviku.

Takrat se je Miha razkoračil.

»Glej ga fanta!« je dejal in zmajeval neverjetno z glavo. »Ti si pa res cel umetnik! Kaj vse ti napravi to fante! — Zadnjič konjička, zdaj pa »volka«, da skače in pleše po tleh! Zmeraj bi ga človek gledal in se zmeraj smejal . . . Ti presneti fant ti!«

Manči si je pa senčil z dlanjo oči.

»Ali znam napraviti?«

»Znaš, seveda znaš,« ga je pohvalil Miha. »Kar nategni vrvico — »volk« naj zapleše!«

Pribrzel je Ludvik.

»Imaš »volka«, Manči?«

»Imam,« je odgovoril Manči.

Ludvik se je nasmehnil.

»Ali pleše za káj?«

»Pleše — in še kako!« je rekel Manči. Potegnil je za vrvico, in »volk« se je zavrtel v krogu po nastljanih tléh, da je zašustelo od belih, šumečih oblancev . . .

Ludvik si je popravil predpasnik in si brisal roké. Njegova lica so se od radosti smehljala.

»Manči!« je poklical fantka.

Manči se je ozrl.

»Ali si ga res ti naredil?« je vprašal Ludvik in se ni mogel načuditi.

»Res!« je rekel mirno Manči.

Ludvik ga je pobožal po kodrasti glavicí.

»Ti si priden fantèk . . . Zmeraj moraš biti takó priden, kakor si . . .«
Manči se je ozrl zaupno in proseče v Ludvikove oči.

»Bom priden!« je pokímal z glavo, da so se kar stresli zlati kodri.

Ko je Manči že precej časa nategoval vrstico in je spuščal »volka« na tla, se je Miha nečesa domislil.

»Hočeš bonbonov, Manči?« je prijel fantka za rokó.

»Celo pest mu jih dajte!« je segel Ludvik v besedo, se okrenil in odšel na svoje mesto, kjer je dolbel in vrtal v neko smrekovo desko luknje z majhnim svedrom.

Miha je pa segel v žep po bonbone ter jih je nasul Mančetu v pest, da se je fantku smejalo samoodsebe . . .

»Imaš zadosti?« ga je vprašal Miha smejé.

Mančetu so se zableščale oči od veselja.

»O, zadosti!« se je zahvaljeval.

Ne da bi se ozrl, je odhitel Miha po tem pogovoru na delo. Snel je s klina v steni veliko žago in je pričel žagati. Med delom je pa žvižgal, pljunil včasih sikaje izzá zob, kihnil nekolikokrat zaporedoma, nato pa hripavo zakašljajal in zopet žvižgal in žagal . . .

Preden pa se je napotil Manči iz delavnice proti domu, si je pa nabral s tal cel kup majhnih in velikih koščkov lesa in je stlačil vso to robo v hlačna žepa, da je bil zelo nabasan. Naglo se je poslovil in odšel na ulico . . .

Doma je pa delal Manči stotere igrače iz lesa. S svojim rdečim pipcem je vedno rezljajal. Pipec je postal naposled že ves skrhan in se mu je klina že napol zvila. Če ni čepél Manči na čelešniku, je pa sedel za mizo, v levici košček smrekovega lesa, v desnici pa krvavordeči pipec z zvito klino in odlomljeno konico.

Nanovo je izrezljajal Manči v nekoliko dneh vojaka s sabljo in s puško. Takó lično in umetno ga je izrezljajal, da se je moral vsak čuditi, kdor je videl tega lesenega vojaka.

Manči si je kupil novo popkarico z ostronabrušeno klino. In še bolj je rezljajal in delal, še bolj se je ključil na čelešniku ali za mizo nad lesenimi igračkami . . .

Ko je bil nekoč zopet v delavnici pri Mihí in mu je kazal svoje lastnoročno delo, je prišel k njemu lahnih, prožnih korakov Ludvik, in je začel tudi sam ogledovati na mizi v dolgi vrsti ležeče igračke.

»Ti si pa zares že cel umetnik!« je dejal Ludvik in se naslonil z obema komolcema ob rob vegaste mize.

Miha si je pa zavihal goste brke visoko do rdečih ušes.

»Iz tega fantka bo še čistogotovo nekaj . . . Prav umna glavica je to . . .« je mrmral sam zase.

Ludvik se je pa prijel naenkrat, kakor da je treščilo vanj iz jasnega neba, za glavo, in je potrepal Mančeta po rami.

»Pojdi z menoj!« je namígnil z očmi Mančetu. »Ti bom nekaj dal . . .«

Prijel je Mančeta za tenko, nežno ročico in ga je odpeljal s seboj k svoji delavni mizi. Potegnil je vunkaj predalo, in Manči je zagledal naenkrat pred seboj vse polno mizarskega orodja: majhne, še nove žagice, svedre različne velikosti, svetle obličje, močna dleta, in še mnogo drugih koristnih reči, ki so bile Mančetu neizmerno všeč.

Ludvik je vzel iz predala eno izmed majhnih, ličnih, novih žagic in jo je dal Mančetu.

»Ná, ta je tvoja!« je rekel.

»Moja?« se je začudil Manči.

Ludvik ga je pa pogladil po zlatih kodrih.

»Tvoja je, tvoja, kar spravi jo . . . ! Boš še kaj lepega naredil doma, če boš imel žagico pri roki . . . Ná, še tale svedrček vzemi!«

Potegnil je Ludvik še majhen, prav ročen svedrček iz predala in ga je tudi dal Mančetu.

»Kako dober si, Ludvik!« se je zahvaljeval Manči in je spravil v žep žagico in svedrček.

Ludvik se je sunkoma zakrohotal.

»Ah, kaj bom dober — samo tebe imam rad, Manči, ker si tako brihten fantek kakor malokateri . . . Samo zmeraj moraš biti tako priden . . .«

Še nekoliko časa sta se razgovarjala Ludvik in Manči. Nato se je pa Manči poslovil in odskakljal žvižgaje iz delavnice na ulico in po ulici proti domu.

Veliko dela je imel Manči od tega časa, ko je imel žagico in svedrček. Kadarkoli je bil prost, je žagal ali pa vrtal. Tudi pipec je zmeraj zelo rabil. Ker je bil nov in lepo rdeč, ga je imel še posebno rad. Nič manj pa ni cenil žagice in svedrčka, ki sta se mu tudi močno priljubila.

Silva in Rozalka sta bili zelo veseli, ko sta gledali Mančeta pri delu. Celo ponosni sta bili nekoliko, češ: tako brihtnega in pretkanega fantka ni dobiti povsod. Manči je napravil Silvi mnogo igračk, in zato ga je imela Silva še veliko rajša kakor pa Rozalka.]

Če je žagal Manči na klopi pri mizi, je bila Silva gotovo zraven in je gledala. Skoro resne poteze na mladem, polnem obrazku, levo nogo za korak pred desno, hrbet nekoliko sključen, tilnik lahno upognjen, je držal Manči v desnici žagico, v levici pa je tiščal kos lesa na klopi, in je žagal neumorno. Včasih je pa tudi pljunil sikaje izza belih, svetlih zob, natanko tako, kakor je bil videl mizarja Miho. Ko je tako delal in se urno sukaj, ni bilo nič otročjega več v njegovih kretnjah. Tudi nič smešnega ne: zdelo se je, da dela mlad, močno izurjen rokodelc, ki je prepotoval že mnogo sveta in že tudi mnogo izkusil . . .

Oče je pokimal večkrat zelo zadovoljno, ko je videl Mančeta pri delu. Včasih se je moral nehote zasmejati, če se je ozrl v mladega umetnika in je opazoval njegove zrele, resne kretnje. Kadar pa je oponosil Manči Miho, kako da žaga in se nagiblje preko deske in žage same, se je moral oče prav od srca nasmejati, četudi je bil prej še tako slabe volje . . .

Tako je posíjal časih tudi v to družino svetel žarek skoz okno in se je blagohotno nasmehljaj . . .

Nekega večera — že precéj pozno — je pa pripeljal oče s seboj tudi Klanškovega Poldeta. Že po stopnicah navzgor sta nerodno rogovilila, ker je bilo temno in ni bilo nikjer najmanjše lučke. Še bolj pa na mostovžu. Zeló glasna sta bila, zeló gostobesedna in prepirljiva. Stopila sta v sobo, hripavo pozdravila in se opotekla za mizo. Polde je omahoval pijanosti, oče pa od izmučenosti, od trudapolnega dela v jami.

Mati je šivala ravno kraj peči na klopi, ko sta vstopila oče in Polde.

»Napravi brž čaja za Poldeta, zame pa večerjo!« je rekel oče in se naslonil s komolcema ob mizo.

»Tako napravim,« je rekla mati. Naglo se je dvignila s klopi, odložila delo, ozrla se je komaj na Poldeta, ki je trkal že z glavo ob mizo, in je odbrzela kakor lahkonoža srna v kuhinjo.

Otroci so pa sedeli ob peči. Rozalka je pletla nogavice in klonila glavo globoko na prsi. Silva se je pa igrala s pisano punčko iz cunj. Manči je bil pa zaverovan v svoje delo. Na klopi pred seboj je imel deščico. To je vrtal z ličnim svedrčkom. Veliko lukenj je bilo že v deščici, v dolgi vrsti, druga poleg druge. Toda Manči je še kljubtemu venomer vrtal in delal nove luknje — sam Bog vedi, zakaj.

Oče je zakašljaj.

»Manči! Kje pa imaš ‚volka‘? . . . Daj no, izpusti ga enkrat po sobi, da bo videl ta-le stric, kako prijetna reč je to!«

Pri tem je pokazal s prstom na Poldeta, kí je visel z glavo ob trdi mizi.

Manči je poskočil.

»‚Volka‘ naj izpustim, papa?«

»Da, ‚volka‘,« je ponovil oče in je kihnil nenadoma, da se je Polde nehote vzdramil iz omotice.

»Kdo pa prha?« je vprašal.

Oče se je od srca zasmejal.

»Kdo bi prhal, Polde? Saj nimamo konj v sobi . . . Jaz sem kihnil, samo malo sem kihnil . . .«

»Neumen sem — mi ne smeš zameriti, če govorim malo bolj čudno!« se je opravičeval Polde in se oziral s topim pogledom po sobi.

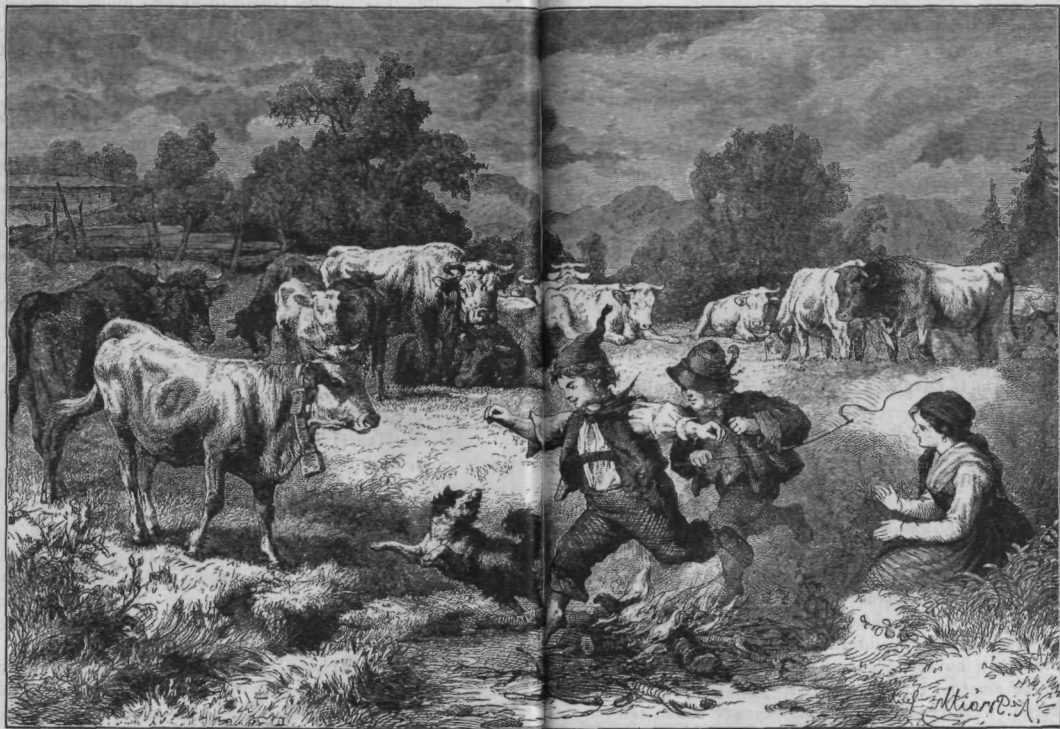
Medtem je pa prišel k mizi Manči in je spustil hipoma »volka« na tla; zabrenčalo je pod mizo, brnelo pod klopmi in premetavalo pod pručko copate in čevlje.

Polde sí je položil levo roko nad oči, na čelo, in se je čudil.

»Kaj pa tako brencí? Saj menda nimate sršenov ali čmrljev . . .«

Obadva hkrati, Manči in oče, sta se hrupno zasmejala. Manči z otroškim, sladkozvenečim glaskom, oče pa grgraje, v presledkih.

»‚Volk‘ pleše pod mizo,« je namígnil Manči Poldetu.

Na paši.

Polde se je pa uprl z rokama ob mizo, se dvignil nekoliko s klopi in se nagnil z vsem životom preko mize, da bi videl na tleh »volka«. Ko je pa zagledal igráčo, se je razveselil.

»Kako ti to skače!... Zares imenitno!« je poudaril Polde in omahnil nazaj na klop.

Manči je pa začudeno pogledal. Pobral je »volka« s tal in ga je spravil med svoje igráče; še ozrl se ni na Poldeta, ki je jel že malo smrčati...

Kmalu se je vrnila v izbo mati s čajem in z večerjo. Ko je zapazila, da Polde dremlje, se je začudila.

»Kaj pa mu je danes? Ali je vinjen?« se je nagnila k očetu.

Oče je sklonil glavo; tudi na njegovih licih so se poteze zresnile.

»Od same žalosti se je napil,« je pripovedoval tiho, da bi ga ne slišal Polde. »Gre se namreč za kočljive reči, Meta...«

Mati je sklenila roke na prsih; obraz ji je kar naenkrat prebledel.

»Kaj pa je zopet, Matija, kaj?... Daj, govori — nikar ne molči in ne imej pred menoj nikakih skrivnosti!« je prosila vzdihovaje in vila roke.

Oče si je podprl čelo ob dlan.

»Čemu te besede?!... Da ti povem, kako stvar pravzaprav stoji: od danes naprej sem spet brez službe — čuješ? Brez službe...«

Mati je omahnila na stol in je bridko zaihtela.

»O Matija, kaj bo pa sedaj?... Kako se bomo preživili?... Na cesto nas bodo pognali, ker ne bomo mogli plačevati stanovanja...«

»Sam Bog vedi, kako se bo vsa ta stvar končala!« je zmajeval z glavo oče. »Ampak ni tako hudo, kakor si misliš, Meta...« Sedaj so začeli vsi rudarji stavkati... in na tisoče nas je, rudarjev — nesrečnih krtov pod zemljo, v temnih, mračnih rovih... Danes opoldne se je raznesla med nami novica, da bomo dobivali od jutri naprej vsi rudarji manjšo plačo. Odurni bogatini! Zaradi njih, zaradi teh krvosesov, teh oderuhov, ki bi nas radi izželi in izsesali do zadnje kaplje krvi, zaradi teh brezsrčnih ljudi mora trpeti povsod nesrečni delavec. Še dosedaj je bila plača slaba, pa jo še zmerom hočejo znižati in poslabšati, le, da bi imeli sami večje dobičke... Mi rudarji smo pa igráča v rokah teh pohlepnihih kapitalistov! Koliko časa bo stavka trajala, to vé Bog. Sedaj je delo ustavljeno, ker se nočemo podati. A za koliko časa? Lastnik tega rudnika lahko pretrpi to, drugače je pa z nami... Ali se bomo podali čez par tednov mi, sestradani in prisiljeni, da ne pomremo ravno od gládú — in najbrž se bo zgodilo to —, ali pa se bo podal kapitalist in nas pustil zopet pri stari plači. Toliko časa smo pa vsi brez dela, kolikor časa bo trajala stavka... Glej, to je, kar skrbi Poldeta in mene in vse druge. Revček Polde se je samo zato napil, da bi pozabil v vinu svojo bridkost. Neumno je to!«

Mati je še vedno ihtela. V joku je podrhtevalo njeno telo. Z velikim, pikastim robcem si je brisala solze iz oči in lic.

»Kaj bo pa sedaj? ... Če bo trpela stavka več mesecev?«

Oče je žalostno pogledal.

»Tudi mene skrbi ... Prav lahko, da se lastnik rudnika ne bo prej omehčal. Prav lahko se zgodi to; ali pa se bomo morali mi sramotno podati za določeno znižano plačo — ko bomo dovolj sestradani in lačni, in se nam bo smejal gospodar zlobno v pest ...«

Mati je dvignila oči.

»Dosti je te žalostne zgodbe, Matija! — Brž povečerjaj, da ne bo jed hladna!«

Vzdramila je Poldeta.

»Polde, izpij čaj, da se ne shladi; še je vroč.«

Polde je gledal s pijanimi očmi naokrog in roké so se mu tresle. Njegov obraz je bil v tem trenutku bled kakor zid.

Pil je čaj v globokih požirkih. Desnica, v kateri je držal čašo, je drgetala tako, da si je polil celo ovratnik. Ko je pa izpil, si je obrisal z rokavom mokre ustne, in je pljunil na tla.

»Kajne, Matija, sedaj smo pa na konju!« je govoril z rezkim glasom in se časih sunkoma zasmel. »Sedaj bomo pa res prav lahko šli domov beračit. Klečeplazili bomo od gospoda do gospoda in zelo imenitno živeli — morda še boljše kakor imenitniki sami ...«

Oče je odložil žlico kraj prazne skodelice.

»Čemu te pikre besede, Polde?! ... Saj bo še vse enkrat dobro — le nikar obupovati in se žalostiti zaradi take, četudi puste — nezgode! Jaz imam trdno vero, da bomo enkrat doma in da se nam bo veliko boljše godilo kakor sedaj. Za črno nočjo mora posijati tudi jasno jutro, za dežjem mora priti solnce. Misliš, da bo trajala ta stavka na večne čase? Kaj še! ... Čez nekoliko tednov bomo zopet pri delu — menda se bo omehčalo vendarle srce gospodovo, četudi je trdo kakor sam kamen ...«

Polde pa ni bil nič vesel.

»Lepo govoriš, Matija, prelepo! ... Da bi le mogel verjeti tvojim besedam! Da bi le zaupal tako v življenje kakor zaupaš ti! ... Morda bo to res; morda pa tudi ne, kdovedi ...«

Mati se je dvignila s sedeža.

»V Boga zaupajmo, pa bo vse dobro! On rad pomaga ubogim in jih nikdar ne zapusti v sili,« je rekla in vtaknila robec v žep.

Oče je pa strnil obrvi. Resne so bile poteze njegovega obraza.

»Tako je! Vsi bomo še nekoč v domovini, čisto vsi, kolikor nas je, nesrečnih popotnikov. Moje srce sluti boljšo bodočnost!«

Polde je vstal in se pokrnil.

»Bog daj, da bi bilo to res!«

Poslovil se je in odšel. Nič več ni bilo malodušnosti v njegovem srcu: kakor daljno svetlo jutro se je zalesketalo izza temé v njegovi duši ...

Medved.

Strmé smo poslušali staro mater, kadar nam je začela praviti o tej hudi zveri. Ježili so se nam lasje ob grozni povesti, pa tudi širila usta na smeh, kadar nam je povedala stara mati smešnico o tem hudem, a dostikrat nerodno-smešnem gozdnem godrnjaču. Stara mati je vedela o tej živali mnogokaj povedati. Ob času njene mladosti je baje kar mrgolelo teh kosmatincev po obširnih kočevskih gozdih. Dandanes so seveda medvedje redka prikazen pri nas. Za to se imamo zahvaliti našim neutrudnim lovcem — vsaj kakor ti vse časti vredni moške dostikrat pripovedujejo in dokazujejo z nepobitnimi dokazi.

Naj bo že kakor hoče: mi ne bomo kratili našim lovcem njih stanovske spretnosti in časti. To je pa gotovo, da so bili pri nas prejšnje čase medvedje prav navadna prikazen; danes pa ni o njih več dosti čuti. V spomin mi prihaja pri tem babičina povest, kako je izginil iz naše dežele zadnji medved. Pregnal ga je neki bistroumen slovenski čebelar, doma tam doli nekje v kočevskih hribih. Zgodba je pa sledeča: Stari očanec je imel kraj vasi ob gozdu svoj čebelnjak, v njem pa vse založeno s panji. Za drugo delo mož ni bil na stara leta. Zato je negoval to prekoristno živalco. Šlo mu je vse po sreči, in medu je bilo na jesen, da se je vse cedilo.

Neko zimo pa se je priklatil do njegovih čebel kosmatinec — medved. Da je tej živali med posebna slaščica, je znano. Zima je bila huda in mrcina sestradana, da so jo komaj držale noge. In medved se je lotil kar celih panjev! Zaduhal je v njih med in hotel na vsak način do njega. Bezal je s tacami v skončnice, a nobena ni hotela odleteti. Tedaj je pa zgrabila medveda jeza, pograbil je panj in ga treščil z vso silo ob tla. Čebele se vsled velikega mraza niso mogle pravnič braniti, ampak so popadale otrple na tla. Medved pa se je brezskrbno gostil z medom. Seveda mu en panj ni bil dovolj za enkrat.

Drugo noč je prišel zopet. To se je ponavljalo, dokler ni uničil vseh čebelnih družin.

Kako se je potem začudil in prestrašil stari čebelar, ko je pogledal spomladi v čebelnjak. Razjokal se je od žalosti, ker je čebele tako ljubil. Bil je takoj na jasnem, da mu je medved to naredil. Saj so se še okrog čebelnjaka poznali sledovi njegovih širokih šap. Sklenil je, da se maščuje nad to mrcino.

Celo leto je premišljeval, posedajoč pri novokupljenih panjih, kaj bi naredil, da bi medveda ne samo odgnal od tujega blaga, ampak mu jih tudi naložil kot kazen za storjeno škodo. In uganil jo je.

Jeseni je spravil vse panje s čebelami vred pod streho, da bi medved ne mogel do njih. Prazne panje je pa znosil na konec hiše, da bi medveda privabil pod svoje okno. Vedel je, da bo medved zasledil po medu dišeče panje, se jih lotil in z ropotanjem zbudil tudi njega.

Zapadel je prvi sneg, a medveda ni bilo. Pritisnil je mraz in čebelar je večer za večerom zastoj pričakoval kosmatega gosta. Sredi najhujše zime je pa le zaslišal nekoč pod svojim oknom neko ropotanje in godrnjanje. Pogleda, kaj je — in glej, medved je že trl panje in jih godrnjaje metal od sebe, ker so bili vsi prazni.

Tedaj pa poprime čebelar za svoje delo. Imel je pripravljeno dolgo cev — kupil jo je nalašč — ki je segala od okna skoro do tal. Okno tiho odpre in spusti cev skoro do zemlje. Da ni padla na tla, jo je privezal k mreži na oknu. Potem pa prav tiho vlije malo medu v cev, tako da je kapala sladka tekočina na tla pod okno. Medved je začel duhati in kmalu je našel sladki studenček. V hipu je nehal godrnjati in kar vlegel se je pod cev, da mu je med kapal naravnost v žrelo. V tem času pa je čebelar izvrševal svoje glavno delo. Stopil je v kuhinjo, zakuril hitro ogenj in pristavil lonec medu, namešanega z vodo. Ko je tekočina zavrela, pa se nalahno splazi čebelar zopet k oknu, kjer je pod njim užival kosmatinec na tuji njivi pridelano slaščico. Previdno, a hitro vlije čebelar vrelo tekočino v cev. V tem hipu medved strahovito zatuli in ker ni bil pripravljen na to, se je še pod cevjo malo povaljal, da mu je nekaj vrelega medu steklo še za vrat, na glavo in po trupu. Potem je pa planil kvišku in rjoveč ubral bližnjico proti gozdu.

Še tri noči so slišali ljudje po bližnjih in daljnih vaseh rjojenje iz gozda. Nekaj dni nato so pa našli mrcino v nekem jarku mrtvo. Pri raztelesenju so dognali, da je bil to tisti medved, ki ga je bil čebelar zaparil z vrelim medom.

Od takrat so pa iz tistih krajev izginili medvedje. Lovci so pravili, da jih je pregnal s svojim rjoenjem tisti, ki ga je bil čebelar tako hudo kaznoval. Tovariši medvedje so se tega baje tako zbalí, da so jo popihali tjadol v hrvatske šume.

Na to zgodbo sem se spomnil, ko se je letošnjo zimo nenadno raznesla po naši vasi novica, da so dobili v Veliki hosti medveda. Zadeva je bila taka: Miha Lovriš, lovec, da mu v naših krajih ni enakega, se je odpravil neko jutro v goro, imenovano Velika hosta. Tam je mislil pogledati, kje naj začne sekati drva. Za vsak slučaj je pa vzel s seboj tudi puško. Še pred poldnem pa se je pripodil Lovriš v divjem teku v vas, letal po cesti gologlav in ves zbeغان kričal: »Ljudje božji! Hitro, hitro skupaj! Medvedje so . . .« Celih stavkov ni mogel izgovoriti, tako je bil zasopljen.

»Kje si jih videl?«

»V Veliki hosti! Dva!«

Ljudje so kričali in otroci, zlasti prav mali, so se že začeli stiskati k materam.

»Pojdimo po Mlakarja, ta je tudi dober lovec,« je rekel neki kmet.

Poslali so po lovca. Ta je debelo pogledal, ko je slišal to čudno novico, a takoj je imel pripravljen izgovor: »Hm! Šel bi, ampak danes ne morem. V mlin moram, drugače jutri nimamo kruha. Res ne morem!«

In mož se je popraskal za ušesi in šel nekam iz hiše — —

Ko je ta izgovor zvedela množica na vasi, ni bilo ne konca ne kraja smeha in zabavljanja.

»To so vam lovci,« so se posmehovali ljudje. »Če le sliši o medvedu, že izgubi pogum; kaj šele, če bi ga videl! Še puško bi izgubil od strahu, pa glavo in vso pamet z njo.«

»Ho, Lovriš, kje imaš pa puško? Saj si šel z njo v goro!« — —

»Puško?« — se je začudil Lovriš in potipal na svojo ramo. Množica je zagnala velik krohot . . .

»Puško, saj res! Pustil sem jo v gozdu. Je vsaj ne bo treba nositi še enkrat v gozd. Tam pri Žagarjevem hrastu sem jo pustil.«

»In klobuk?« se oglasi nekdo iz množice.

»Klobuk, seveda, če človek teče, ga lahko izgubi. Ampak, kaj bi to . . . zberite se, gremo nadenj . . . Vsi gremo. Dva sta. Enega sem počil, a drugega nisem mogel. To ni šala — eden proti dvema . . .«

Ljudje so se deloma streznili, kajti izprva niti verjeli niso, da so v gozdu res medvedje.

Ko so pa dognali, da je Lovriš na begu izgubil klobuk in puško, se jim je pa začela zdeti vsa zadeva malo resnejša.

Lovriš je za hip smuknil domov, prinesel iz hiše drugo puško in šel k — Mlakarju. Pravijo, da je bilo potem pri Mlakarju mnogo pregovarjanja in besedovanja, preden se je ta prikazal na vasi s svojo opravo na občno zadovoljnost množice.

Toda še ni bilo konca priprav za tak lov. Neki fant je moral brzo zajahati konja in zdirjati v bližnji trg še po druge lovce.

Govorilo se je, da je imel fant v trgu mnogo opravka, preden so se odločili lovci na tako nevarno pot. Vsak je imel kako važno opravilo tisti dan, pa tudi bolnikov je bilo nekaj vmes. Enega je ravno trgalo po levi strani, drugi je imel puško v popravilu, tretjega je skrbela bolna krava — vsak pa je nekako preplašeno gledal. Samo trški krčmar je bil malobolj pri zdravju in šele ta je pregovoril svoje tovariše, naj gredo s fantom.

Tako se je zbralo v naši vasi kakih deset lovcev, ki jim je načeloval trški krčmar. Ta je bil namreč najbolj izkušen pri takih stvareh.

Mahnili so jo v goro. Kako se jim je v gozdu godilo, o tem molči zgodovina. Le to je gotovo, da so se lovci držali drug drugega, kajti medved je huda zver, in da jih je Lovriš peljal naravnost tja, kjer je on streljal na kosmatinca, ki je imel pri sebi še enega mladiča.

Na vasi smo nestrpno pričakovali, kedaj se vrnejo lovci. Tri strele smo začuli, drugega za drugim, in vse je klicalo: »So že skupaj! Ga že imajo!« In pričakovanje je bilo še nestrpnejše. Poslušali smo, če bo še kedaj počilo, a zastonj.

Čakali smo potem še kako uro. Tedaj se nam je pa odkril imeniten prizor. Iz goščave za vasjo so se prikazali lovci in joj! — na nosilih so imeli nekaj velikega!

»Medved je, medved!«

Vsi smo bili enih misli in udrlo je vse, staro in mlado, lovcem naproti. Ko smo došli do njih se je pa vsakemu izmed nas izvil iz prsi glas začudenja — kajti bil je res medved.

Kdo bi opisal začudenje mladih in starih in to zgovornost, ki se je razvila potem ob tej priliki. Lovci niso mogli odgovarjati na vsa vprašanja, tako je vse tiščalo vanje. Komaj so nam to pojasnili, da ga je ustrelil Lovriš že prvič, a da je še živel, ko so prišli do njega. Dali so mu po vrsti še tri strele med rebra, potem se je šele iztegnila mrcina.

O drugem medvedu pa ni bilo ne duha ne sluha. (Na tihem smo si pa vsi mislili, da je bil drugi le v prehudu razburjeni domišljiji Lovriševi.)

Šli smo za ubitim medvedom kot v slavnostnem izprevodu. Vsak ga je hotel tudi potipati, posebno otroci so se zdeli samisebi pogumni, ko so ga vlekli za dlako. Ogledali smo vsega prav natančno od zob do repa, in sosedov Tonček mu je hotel odrezati celo krempelj, kar so pa lovci opazili o pravem času in zapodili Tončka od rezanja takih spominkov.

Črez noč je ležal medved pri Lovriševih. Tam je bila zvečer zbrana skoro vsa vas. Zlasti otrok ni bilo mogoče spraviti iz hiše, dasiravno so jih hodile matere kar naprej klicat k večerji. Ta dan so bili menda vsi otroci medveda siti.

Šele pozno zvečer se je izpraznila Lovriševa hiša. Drugi dan so pa odpeljali medveda v mesto. Tam so ga menda nagačili in oddali v neko šolo, da ga učenci lahko ogledajo, kadar se učijo o njem.

O! takrat se pri nas ne sliši več o teh kosmatincih.

Lovriš pa si še dandanes šteje v veliko zaslugo, da je spravil zadnjega »našega« medveda s sveta, dasiravno je od strahu izgubil puško in še klobuk . . .

Maksimov.

Sinoči . . .

Sinoči so burje ledene
čez cvetno priplule ravan,
in cvet še sinoči prelesten
ob jutru ves bil je požgan.

In tožna in mirna ležala
so polja, ovenel je kras;
ko cvetje, prezgodaj brsteče,
strupeni pomoril je mraz.

O duša, o duša, kot s cvetjem
zgodilo se je i s teboj;
ko cvetje, prekrasno cveteče,
pomoril življenja je boj.

Prej sanje stotere so v duši
brstele prelestno tako —
sedaj pa na cvetje zvenelo
trpeče solzi se oko.

O časi prelestne mladosti,
pomoril vas strup je prevar
in vaše radosti in sreče
ne vrne nikdar več, nikdar . . .

Radivoj Rehar.

Listje in cvetje.

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Dati. (Dajati.)

Reki. Ne bi dal Bogu palice, da bi vraga udaril. — Ne bi dal, ko bi ga drl. — Še mrliču bi ne dal toliko zemlje, da bi bil pokopan. *(Tako se reče o zelo skopih stiskačih.)*

Ima grablje, vil pa ne. — Dajati, te besede ni v njegovem besednjaku.

Veliko je dal, da bi si lahko muha obleko napravila. *(Tako oponaša, kdor je prejel zelo majhen dar.)*

Uho in oko bi dal za to. *(Če ima kdo zelo rad kako reč.)*

Grižljaj iz ust bi dal. — Srajco bi dal z života. *(Če je kdo posebno radodaren.)*

Daje iz velike vreče.

Rad daje iz vreče drugih ljudj. *(Če kdo beruča za druge ali naklanja darove iz dobrotelnih naprav, svojega pa se mu zdi škoda.)*

Rešitev rebusa št. 3.

Kri ni voda.

Prav so rešili: Brus Marija Ana, Hribernik Zofija, učenki VII. razreda v Idriji; Kranjc Milica, učenka II. razreda meščanske šole v Mariboru; Kegl Milica in Tončka, Križan Tilka, Petuh Tonica, Jelen Franica, Skuhala Lojzika, Straus Marica, Filipič Zefka, Kosi Anica, Belec Milka in Važar Tončka, Spindler Franc, Filipič Matija, Magdič Franc in Slavič Franc, učenke in učenci pri Sv. Križu na Murskem polju; Lutschounigg Henrik, gimnazijski dijak v Ljubljani; Arh Gabrijel, učenec III. razreda v Mošnjah; Stroj Mira, učenka III. razreda v Borovnici; Humar Ivana, Butalč Franciška, Zlatnar Neža, Plahutnik Franciška, Kranjec Olga, Maleš Terezija, učenke v Mekinjah; Ogorevc Ivo, učenec IV. razreda v Škofji Loki; Kiepak Klodi, Budna Jerica, Vogrinc Mici, Perko Minka, Küssel Terezinka, Picelj Zlatica, Plapper Tončka, Mlaker Malči, Možina Mimi, Mersol Ilka, Mirtič Ivika, Obed Jožica, Butar Marica, Sajovec Ella, Kraiger Mimica, Jelenc Tilica, Medved Ruža, Oblak Mici, učenke

vadniške šole v Rudolfovem; Klovlar Zofija, učenka IV. razreda c. kr. vadnice v Ljubljani; Fidelj Tonca, učenka IV. razreda na Kalu.

Odgonetka zastavice št. 3.

Šiška, Ježica.

Prav so uganili: Arh Gabrijel, učenec III. razreda v Mošnjah; Stroj Mira, učenka III. razreda v Borovnici; Klovlar Zofija, učenka IV. razreda c. kr. vadnice v Ljubljani.

Šaljivo vprašanje št. 3.

Pišemo travo s štirimi črkami, ko je suha (seno ali mrva).*

Prav so odgovorili: Brus Marija Ana, Hribernik Zofija, učenki VII. razreda v Idriji; Kegl Milica in Tončka, Križan Tilka, Petuh Tonica, Jelen Franica, Skuhala Lojzika, Straus Marica, Filipič Zefka, Kosi Anica, Belec Milka in Važar Tončka, učenke pri Sv. Križu na Murskem polju; Humar Ivana, Butalč Franciška, Zlatnar Neža, Plahutnik Franciška, Kranjec Olga, Maleš Terezija, učenke v Mekinjah; Klovlar Zofija, učenka IV. razreda c. kr. vadnice v Ljubljani; Fidelj Tonca, učenka IV. razreda na Kalu.

Vse troje so prav rešili: Stukelj Mara, Vida, Draga in Mila, učenke na Frankolovem; Debevc Bogomir, Kummer Karol, Pavlič Anton, učenci II. razreda, Grašček J. in M., Lah Jožef, Mejač Julijan, učenci IV. razreda v Kamniku; Wurzbach pl. Tannenberg Fani, Zunkovič Rozs, Repinc Ana, Radanovič Nevenka, Gerbec Ivana, Bauer Olga, Sabec Angela, Čebular Marija, pl. Trux Jožeta, učenke v uršulinskem samostanu v Škofji Loki; Mutec Amalija, Rudela Štefi, Vrečko Matilda, Orosel Pavla, Koser Marijana, Kotnik Marija, Hrovat Mehtilda, Jost Marija, Kosi Ana, Kolar Marija, Omladič Justina, Sinkovič Pavla, Slana Vekoslava, Luzevič Marija, Dršek Ana, Brukner Franciška, Svetel Marija, učenke VII. razreda pri častitih solskih sestrah v Celju.

* Se posebno bistroumna **A** je rešitev onih, ki so napisali: **ana**

„Vrtec“ izhaja 1. dne vsakega meseca in stane s prilogo vred za vse leto 520 K, za pol leta 260 K. — Uredništvo in upravnništvo Sv. Petra cesta št. 78 v Ljubljani.